

transilientem montes collesque hos, quos videmus mole corporea super plana terræ tanta alitudine eminentes, ut et supra nubes aliqui illorum verticem extulisse cernantur? Verum non decet istiusmodi corporeas phantasias imaginari, præsertim tractantes hoc canticum spirituale: sed nec licet omnino nobis, qui meminimus legisse in Evangelio, quia, *spiritus est Deus, et eos qui adorant eum, in spiritu oportet adorare* (Joan. iv, 24).

4. Qui sunt ergo hi spirituales montes et colles, ut postmodum consequenter agnoscamus, sponsus (qui Deus, ac per hoc et spiritus est) quales et ejusmodi dabat saltus in illis, vel super illos? Si illos putamus, in quibus Evangelium refert olim fuisse relictas nonaginta novem oves, cum pius pastor earum venit unam in terris quærere quæ perierat (Matth. xviii, 12); nihilominus adhuc in obscuro res est, et intellectus hæret: dum difficile sit invenire, spirituales illæ (216) et supercælestes beatitudines (nam ipsæ sunt sine dubio, quæ ibi memoratæ sunt oves) quos vel quales alios habeant spirituales similiter montes vel colles ad habitandum, pascendumve in illis. Verumtamen si non in veritate aliqui essent, Veritas hoc non dixisset. Sed neque Propheta longe ante de civitate superna Jerusalem protulisset, quia fundamenta ejus sint in montibus sanctis (Psal. lxxxvi, 1), si non vere inibi essent montes sancti. Denique quod cælestis habitatio illa vere habeat, non modo spirituales, sed et vivos ac rationales montes collesque, audi Isaiam: *Montes et colles cantabunt coram Deo laudes* (Isa. lv, 12).

5. Quinam igitur isti nisi iidem ipsi cæli inhabitatores 1449 spiritus, quos Dominica voce oves diximus appellatos, ut ipsi sint montes qui oves? Nisi forte absurdum tibi videatur, aut in montibus montes, aut in ovibus oves pasci. Et juxta litteram quidem durum sonat; secundum spiritualem autem intelligentiam dulce sapit, si subtiliter advertamus, quomodo utrarumque ovium pastor, Dei scilicet sapientia Christus, unum idemque pabulum veritatis aliter in terris, aliter in cælestibus gregibus suis administret. Nam nos quidem mortales homines interim in loco peregrinationis nostræ, in sudore vultus nostri comedere panem nostrum necesse habemus, foris illum in labore et ærumna mendicantes; id est, vel a doctis viris, vel a sacris libris, vel certe per ea quæ facta sunt, invisibilia Dei intellecta conspicientes. Angeli autem in omni plenitudine, etsi non a semetipsis, tamen in semetipsis, tanta facilitate quanta et felicitate accipiunt, unde et beate vivunt. Sunt enim omnes docibiles Dei: quod sane electos hominum quandoque assecturos certa veritate promittitur, et nondum experiri tribuitur felicitate securo.

6. Pascuntur proinde in montibus montes, vel oves in ovibus, cum sane supernæ illæ substantiæ

(216) Sic Rouauld. Mabillonius et alii editi, *illas*.

A spirituales intra semetipsas de Verbo vitæ, unde suam beatam perpetuent vitam, affluenter inveniunt, iidem ipsi et montes, et oves: montes, propter plenitudinem vel celsitudinem; oves, propter mansuetudinem. Pleni quippe Deo, celsi meritis, cumlati virtutibus, nihilominus tamen erectos vertices tota et humili obedientia submitunt et inclinant illius longe supereminentis imperio [majestatis, tanquam oves mansuetissimæ ad nutum sui pastoris per omnia ambulantes, et sequentes eum quocunque ierit. Et in his, secundum prophetam David, vere montibus sanctis, tanquam prima omnium creata sapientia, fundamenta civitatis Domini ab initio firmiter stabilita consistunt (Psal. lxxxvi, 1); quæ utique una est in cælo et in terra, licet ex parte peregrinans, et ex parte regnans. Et ex his nihilominus, juxta Isaiam, tanquam quibusdam vitalibus cymbalis bene sonantibus, jugis resonat gratiarum actio, et vox laudis (Isa. li, 3), suavi et incessabili voce implentibus, quod ex eodem Propheta paulo ante memoravimus, quia *montes et colles cantabunt coram Deo laudes*: et item quod ille alius loquens ad Dominum Deum: *Beati, ait, qui habitant in domo tua, Domine: in sæcula sæculorum laudabunt te* (Psal. lxxxiii, 5).

7. Hi ergo: ut ad id recurramus, unde aliquantulum, sed, ut puto, necessarie digressum est: illi sunt montes atque colles, in quibus Ecclesia vidit cælestem sponsum mira alacritate salientem, cum ad suos properaret amplexus; nec modo salientem, sed et transilientem eos. Vis tibi hos saltus ex litteris prophetarum, apostolorumque demonstrare? Non quod nunc omnia, quæ de hac re apud illos ab otiosis inveniri queunt, testimonia replicare incipiam (hoc enim longum est, et opus non est); sed ea tantum modo pono, quæ breviter et aperte asstruere videantur id quod dicitur de sponsi salibus. Dicit de illo David quia *posuit in sole tabernaculum suum, et ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo: exsultavit ut gigas ad currendam viam, a summo cælo egressio ejus* (Psal. xviii, 6, 7). En quantum saltum dedit, a summo cælo ad terras. Sane enim non invenio alibi, ubi in sole posuerit tabernaculum suum, id est, in luce et in manifesto suam dignatus sit exhibere præsentiam ipse lucis inaccessibilis habitator, nisi utique in terris. Denique: *In terris visus est, et cum hominibus conversatus est* (Baruch. iii, 38). In terris, inquam, palam, quod est in sole, posuit tabernaculum suum, corpus videlicet, quod de Virginis corpore ad hoc sibi aptare dignatus est, ut in eo in se invisibilis videretur; et sic videret omnis caro salutare Dei, cum in carne venisset.

8. Salit ergo in montibus, id est in illis supremis spiritibus, cum ad eos usque descendit, sacramentum a sæculis absconditum, et magnum pietatis mysterium eis dignanter aperiens. Sed transiliens hos superiores atque eminentiores montes, cherubin scilicet atque 1450 seraphin, nec non dominationes, principatus et potestates, virtutesque etiam ad

inferiorem usque angelorum ordinem descendere, tanquam ad colles dignatus est. Sed nunquid vel in illis remansit? Transiliit et colles. *Non enim, inquit, angelos, sed semen Abrahamæ apprehendit* (Hebr. ii, 16), quod utique angelis inferius est, ut sermo impletur, quem dixit memoratus Propheta, loquens ita ad Patrem de Filio: *Minuisti eum paulo minus ab angelis* (Psal. viii, 6). Quanquam hoc sane ad commendationem naturæ humanæ dictum possit intelligi, quod homo ad imaginem et similitudinem Dei conditus, ac prædictus ratione ad instar utique angeli, modicum tamen distet ab angelo propter corpus de terra. Sed audi apostolum Paulum aperte pronuntiantem de eo: *Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratur esse se æqualem Deo: quia semptisum exinavit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo* (Philipp. ii, 6, 7); et rursum: *Ubi venit, inquit, plenitudo temporis, misit Deus Filium suum, factum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret* (Galat. iv, 4, 5). Qui ergo factus ex muliere, factus et sub lege est, procul dubio non solum montes, id est majores superioresque beatitudines, sed etiam minores angelos descendendo transiliit, qui quidem in comparatione superiorum, merito collium nomine designantur. Cæterum qui minor est in regno cælorum, major est quovis carne portante super terram, etiamsi sit ille magnus Joannes Baptista (Luc. vii, 28). Nam etsi sane Deum hominem fateamur, etiam in homine super omnem principatum et potestatem longe incomparabiliter præeminere; certum tamen quia etsi præit majestate, sed infirmitate succubuit. Ita ergo salit in montibus, et transiliit colles, cum non solum superioribus, sed et inferioribus spiritibus dignantissime se inferiorem exhibuit. Nec modo illis supernis spiritibus, sed et ipsis qui domos luteas inhabitant, subjectum se exhibuit, transiliens et vinceus humilitate etiam hominum humilitatem. Erat denique subditus Mariæ et Joseph, cum esset duodennis, in Nazareth (Luc. ii, 51, 42): et apud Jordanem Joannis se manibus jam juvenis inclinavit (Matth. iii, 13). Sed et inclinata est dies, nec adhuc omnino de his montibus descendere libet.

9. Cæterum si hac vice voluerimus cuncta horum, prout delectat, explorare amœna, abdita perscrutari; verendum ne aut sermo grata brevitate careat, aut larga excellensque materies debita diligentia festinatione fraudetur. Pausemus proinde hodie jam, si placet, in montibus istis; quoniam bonum est nos hic esse, ubi a pastore Christo una cum sanctis angelis in loco pascuæ collocati, et jucundius pascimur, et uberius. Et nos siquidem oves pascuæ ejus. Rumiemus ergo, tanquam munda animalia boni pastoris, quæ hodierno sermone tota aviditate glutivimus: sermone altero

(217) Sic legendum cum manuscriptis; non *pervenit*, ut in editis.

A residua capituli ejusdem attentius percepturi, largiente sponso Ecclesiæ Jsu Christo Domino nostro, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. Amen.

SERMO LIV.

Qualiter iterum per montes significantur angeli et homines, et per colles demones. Item de triplici timore, quo quisque timere debet, ne gratiam bene operandi a Deo acceptam perdat.

1. Super eodem capitulo, quod hesterno sermone [alias, die] versatum est, dicturus sum et alium intellectum quem hodierno servavi: vos probate, et eligite potiora. Non est opus superiora repetere quæ excidisse non arbitror in tam brevi. Si quominus tamen, scripta sunt ut dicta sunt, et excepta stylo, sicut et sermones cæteri, ut facile recuperetur quod forte exciderit. Quapropter accipite alia. *Ecce venit is, inquit, saliens in montibus, transiliens colles* (Cantic. ii, 8). Sponsum loquitur: qui profecto tunc in montibus salit, cum missus a Patre ad evangelizandum pauperibus. Angelorum fungi non est dignatus officio, factus magni consilii Angelus, qui Dominus erat. Per se descendit ad terras, qui 1451 alios delegare solebat: per se notum fecit Dominus salutare suum, per se in conspectu gentium revelavit justitiam suam (Psal. xcvi, 2). Cum itaque omnes juxta Pauli sententiam, *administratorii spiritus sint, missi in ministerium propter eos qui hæreditatem capiunt salutis* (Hebr. i, 14); qui erat super illos, factus est inter illos tanquam unus ex illis, dissimulans injuriam, accumulans gratiam. Sed audi ipsum. *Non veni, inquit, ministrari, sed ministrare, et animam meam dare pro multis* (Matth. xx, 28). Quod quidem cæterorum nemo fecisse inventus est, ut omnes quotquot ministrasse visi sunt, ipse devotus transierit fidelibusque obsequiis. Bonus minister, qui carnem suam in cibum, sanguinem in potum, animam ministravit in pretium. Bonus plane, qui spiritu alacer, charitate fervens, pietate devotus, non solum salit in montibus, sed et transiliit colles, id est superat et vincit alacritate ministrandi, utpote quem unxit Deus Deus suus oleo lætitiæ præ consortibus suis (Psal. xlii, 8): in quo utique singulariter exsultavit ut gigas ad currendam viam. Denique transiliit Gabrielem, et prævenit (217) ad Virginem, eodem archangelo attestante, cum ait: *Ave gratia plena, Dominus tecum* (Luc. i, 28). Quid? Quem modo reliquisti in cælo, nunc [alias, hunc] in utero reperis. Quoniam modo? Volavit et prævolavit super pennas ventorum. Victus es, o archangele: transiliit te qui præmisit te.

2. Aut certe saliebat in montibus, cum in angelis olim patribus apparebat: quod utique proprietati litteræ magis convenire videtur. Non enim ait, *saliens in montes*; sed, *in montibus*, ut ipse in eis videatur salire, qui facit et dat ut saliant; quemadmodum loquitur in prophetis, operatur in justis, eum illis verba, et istis opera tribuit. Adde quod aliqui

eorum personam ejus gerebant, ita ut loqueretur quisque illorum, non tanquam angelus, sed tanquam Dominus. Verbi gratia, ille angelus qui cum Moyse loquebatur, dicebat, non, Ego Domini, sed, *Ego Dominus*, atque id frequentius iterabat. Saliebat ergo in montibus, id est in angelis, in quibus et loquebatur, et suam hominibus exhibebat præsentiam. Ad homines enim saliebat, sed in angelis, non in se; non in sua natura, sed in subjecta creatura. Qui enim salit, de loco ad locum vadit: quod non cadit in Deum. Ergo in montibus, id est in angelis, saliebat, qui in se non poterat; et saliebat usque ad colles, id est patriarchas et prophetas, cæterosque spirituales viros de terra. Sed transiliebat et colles, cum non solum magnis et spiritualibus viris, sed et aliquibus de populo, etiam et nonnullis mulieribus æque in angelis loqui et apparere dignatus est. Vel colles dicit aërias potestates, quæ inter montes quidem minime jam numerantur, pro eo quod a virtutum celsitudine defluerunt per superbiam; nec tamen usque ad humilia vallium, sive ad valles humilium per penitentiam detumescunt. De his arbitror illud dictum in psalmis: *Montes, sicut cera, fluxerunt a facie Domini (Psal. xcvi, 5)*. Hos itaque tumentes ac steriles colles, tanquam medios positos inter montes perfectorum et valles penitentium, procul dubio transiliit, qui in montibus salit; hisque præteritis et despectis descendit ad valles, ut valles abundent frumento. Porro illi e regione æterna ariditate ac sterilitate damnantur, sicut habes propheta super illos imprecationem: *Nec ros, inquit, nec pluvia descendant super vos*. Atque ut noveris quod ad angelos qui prævaricati sunt sub figura montium Gelboe ista loquatur, *Ubi, inquit, ceciderunt vulnerati multi (II Reg. 1, 24)*. Quam multi in his maledictis montibus de exercitu Israel ceciderunt a principio, et quotidie cadunt! De quibus et habes in eodem propheta, cum dicit Domino: *Sicut vulnerati dormientes in sepulcris, quorum non es memor amplius, et ipsi de manu tua repulsi sunt (Psal. lxxxvii, 6)*.

3. Non est ergo mirum, si steriles et infructuosi permanent isti, non montes cælici, sed aërii colles, super quos nec ros, nec pluvia descendit: quippe auctore gratiæ et benedictionum largitore transiliente eos, et **1452** descendente ad valles, ut cælesti imbri perfundat humiles qui sunt super terram, et fructum afferant in patientia, fructum tricesimum, sexagesimum, et centesimum (*Matth. xiii, 8, 23; Luc. viii, 15*). Denique visitavit terram, et inebriavit eam: multiplicavit locupletare eam (*Psal. lxxviii, 12*); nunquid et in medio aëris? Hoc adversum Origenem, qui in aere Dominum gloriæ denuo pro dæmonibus impudenti crucifigit mendacio, cum hujus conscius mysterii Paulus affirmet, quod resurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur (*Rom. vi, 9*).

4. Verum non solum visitavit terram, qui aërem transilivit, sed etiam cælum, dicente Scriptura: *Domine, in cælo misericordia tua et veritas tua usque ad nubes (Psal. xxxv, 6)*. Usque ad nubes enim cælum est quod inhabitant sancti angeli, quos non transiliit Sponsus, sed salit in eis, ita ut imprimat ipsis duo quædam vestigia pedum suorum, misericordiam et veritatem: de quibus Domini vestigiis meministi me in superioribus sermonibus plenius disputasse (*serm. 6*). A nubibus vero et infra dæmonum habitatio est in aere isto infimo et caliginoso; in quibus non salit sponsus, sed transilit illos et præterit nec ullum in se retinet Dei transeuntis vestigium. Nam quomodo in diabolo veritas est, de quo in Evangelii Veritatis sententia exstat, quod in veritate non stetit, sed mendax exstitit ab initio? Sed nec misericordem quis dixerit eum, qui nihilominus ab initio homicida fuisse eadem ipsa Evangelii veritate convincitur (*Joan. viii, 44*). Porro autem qualis patrefamilias, tales et domestici ejus. Pulchre proinde de Sponso Ecclesia psallens, quod in altis habitat, et humilia respiciat in cælo et in terra (*Psal. cxii, 5, 6*), nullam omnino mentionem facit de his qui in aere versantur spiritibus superbis, quoniam Deus superbis resistit, et humilibus dat gratiam (*Jac. iv, 6*).

5. Videt ergo illum salientem in montibus et transilientem colles, juxta imprecationem David dicentis: *Omnes montes qui in circuitu ejus sunt, id est in circuitu Gelboe, visitet Dominus; a Gelboe autem transeat (II Reg. 1, 21)*. Diabolo nempe, qui per Gelboe designatur, hinc inde sunt montes quos visitat Dominus; supra angeli, infra homines. In poenam siquidem suam locum in acre isto, medium inter cælum et terram, de cælo cadens sortitus est, ut videat et invidet, ipsaque invidia torqueatur, Scriptura dicente: *Peccator videbit et irascetur dentibus suis fremet et tabescet (Psal. cxi, 10)*. Quam miser, cum suspicit cælum, in quibus innumeros montes intuetur divina claritate fulgentes, divinis laudibus resultantes, sublimes in gloria, abundantes in gratia! Quam miserior, cum respicit terram, montes nihilominus quam plurimos de populo acquisitionis habentem, fide solidos, spe excelsos, charitate spatiosos, cultos virtutibus, bonorum operum fructibus refertos, de rore cæli tanquam de saltu sponsi quotidianam capientes benedictionem! Cum quanto putamus dolore et rancore aspiciat ille cupidissimus gloriæ istos in circuitu suo tam gloriosos montes, cum se et suos se regione incultos, tenebrosos, bonis omnibus infecundos despiciat, ita ut se sentiat esse opprobrium hominum et angelorum, qui omnibus exprobrabat, secundum illud in Psalms: *Draco iste quem formasti ad illudendum ei? (Psal. ciii, 26)*.

6. Atque hoc, quia ob ipsorum superbiam transilit eos Sponsus, saliens in montes qui in circuitu ejus sunt, tanquam fons ascendens de melio paradisi, irrigans universa, et implens omne animal benedictione. Beati qui torrente voluptatis hujus potari interdum vel raro promerentur in quibus etsi non

continue fluit, saltem per horas salit aqua sapientiæ et fons vitæ, ut fiat in ipsis quoque fons aquæ salientis in vitam æternam. Et quidem hujus fluminis impetus lætificat civitatem Dei, sane perenniter et affluenter. In nostros autem montes qui in terra sunt, utinam interdum facta quasi inundatione saltus dare aliquos non despiciat, quibus **1453** sufficienter irrigati, nobis quoque, qui valles sumus, sillare vel raras guttulas possint, ne omnino aridi et steriles remaneamus! Miseria, et gestas, et omnino fames valida in regione illa, quæ nullis unquam istiusmodi vel saltibus, vel instillationibus humectatur, præterfluente et transiliente illam fonte sapientiæ: *Et quia non habuerunt, inquit, sapientiam, perierunt propter suam insipientiam (Baruch. iii, 28)*.

7. *Ecce venit is saliens in montibus, transiliens colles*. Ad hoc salit ut transiliat, qui non vult ad omnes pertingere; neque enim in omnibus beneplacitum est Deo. Fratres, si, juxta sapientiam Pauli, scripta sunt, ista ad correptionem nostram (*I Cor. x, 11*), observemus Sponsi discretos et circumspectos saltus, quemadmodum videlicet tam apud Angelos quam apud nos, et in humiles saliat, et superbos transiliat: siquidem excelsus Dominus et humilia respicit, et alta a longe cognoscit (*Psal. cxxxvii, 6*). Hæc, inquam, attendamus, quo cauti simus Sponsi nos salutiferis saltibus præparare, ne veluti a montibus Gelboe forte transeat et a nobis, si indignos nos sua visitatione conspexerit. Quid superbis, terra et cinis? Et de Angelis transilit Dominus, execrans eorum superbiam. Ergo repudiatio Angelorum fiat emendatio hominum: scripta est enim ad ipsorum correptionem. Cooperetur mihi in bonum etiam diaboli malum, et lavem manus meas in sanguine peccatoris. Qualiter, inquis? Audi. Superbo certe diabolo horrenda et formidolosa maledictio intorquetur, propheta David in spiritu dicente de illo sub typo Gelboe, ut supra memoratum est: *Montes, inquit, qui in circuitu ejus sunt, visitet Dominus, a Gelboe autem transeat*.

8. Sane ego hoc legens, referensque oculos in me, et intuens diligenter, invenio me peste ipsa infectum, quam in angelo Dominus in tantum exhorruit, quatenus propterea declinaret ab eo, cum omnes in circuitu ejus montes, sive de Angelis, sive de hominibus, visitationis suæ gratia dignaretur; et pavens tremensque aio ad memetipsum: Si sic actum est cum angelo, quid de me fiet terra et cinere? Ille in cælo intumuit, ego in sterquilinio. Quis non tolerabiliorem in divite superbiam, quam in paupere ducat? Væ mihi! si tam dure in potente illo animadversum est pro eo quod elevatum est cor illius, nec ei profuit quod cognata potentibus superbia esse cognoscitur; quid de me exigendum et misero, et superbo? Denique jam luo poenas, jam acerbissime vapulo. Non sine causa sane ab heri et nudius tertius invasit me languor iste animi, et mentis hebetudo, insolita quædam inertia spiritus. Currebam bene: sed ecce lapis offensionis in via; impegit, et corru.

A Superbia inventa est in me, et Dominus declinavit in ira a servo suo. Hinc ista sterilitas animæ meæ, et devotionis inopia quam patior. Quomodo ita exaruit cor meum, coagulatum est sicut lac, factum est sicut terra sine aqua? Nec compungi ad lacrymas queo; tanta est duritia cordis. Non sapit psalmus, non legere libet, non orare delectat, meditationes solitas non invenio. Ubi illa inebriatio spiritus? ubi mentis serenitas, et pax, et gaudium in Spiritu sancto? Ideo ad opus manus piger, ad vigilias somnolentus, ad iram præceps, ad odium pertinax, linguæ et gulæ indulgentior, segnior obtusiorque ad prædicationem. Heu! omnes montes in circuitu meo visitat Dominus, ad me autem non appropinquat. Num collis non sum ex his quos transilit sponsus? Nam aliud quidem intueor singularis abstinentiæ, alium vero patientiæ admirandæ, alium autem summæ humilitatis et mansuetudinis, alium multæ misericordiæ et pietatis; illum in contemplatione frequenter excedere, hunc pulsare et penetrare cælos orationum instantia, aliosque in aliis præeminere virtutibus. Hos, inquam, considero omnes ferventes, omnes devotos, omnes in Christo unanimes, omnes donis cælestibus et gratia affluentes, tanquam spirituales revera montes qui a Domino visitantur, et sponsum in se salientem frequenter recipiunt. Ego autem, qui horum in me invenio nihil, quid me aliud putem quam unum **1454** de montibus Gelboe, quem præterit in ira et indignatione sua ille cæterorum omnium benignissimus visitator?

C 9. Filioli, hæc cogitatio tollit extollentiam oculorum, conciliat gratiam, sponsi saltibus præparat. Hæc ego in me transfiguravi propter vos, ut et vos ita faciatis. Imitatores mei estote. Quod non de exercitio dico modo virtutum, aut morum disciplina, aut gloria sanctitatis (nec enim de hujusmodi quidquam mihi temere arrogaverim imitatione dignum); sed volo vos non parcere vobis, sed accusare vosmetipsos, quoties forte in vobis, vel ad modicum tepere gratiam, virtutem languescere deprehenditis, sicut et ego pro hujusmodi memetipsum accuso. Hoc facere hominis est, qui curiosus circumspector est sui, et scrutator viarum suarum ac studiorum, atque in omnibus semper suspectum habet arrogantiam vitium ne subrepat. In veritate didici, nil æque efficax esse ad gratiam promerendam, retinendam, recuperandam, quam si omni tempore coram Deo inveniaris non altum sapere, sed timere. *Beatus homo qui semper est pavidus (Prov. xxviii, 14)*. Time ergo cum arriserit gratia, time cum abierit, time cum denuo revertetur; et hoc est semper pavidum esse. Succedant vicissim sibi in animo tres isti timores, secundum quod gratia vel adesce dignatur, vel offensa recedere, seu iterum redire placata sentietur. Cum adest, time ne non digne opereris ex ea: nam hoc monet Apostolus: *Videte, inquit, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis (II Cor. vi, 1)*; et ad discipulum: *Noli, inquit, negligere gratiam quæ in te est (I Tim. iv, 14)*; et de semetipso dice-

bat : Quia gratia Dei in me vacua non fuit (I Cor. xv, 10). Sciebat homo, consilium Dei habens, redundare in contemptum donantis donum negligere, nec expendere ad quod donatum est; idque intolerabilem esse superbiam iudicabat : et propterea studiosissime hoc malum et ipse cavebat, docebatque cavendum. Sed rursus latet fovea hic, quæ nolo vos lateat, de qua is ipse superbiæ spiritus tanto periculosius, quanto occultius, sicut habetis in psalmo, insidiatur quasi leo in spelunca sua (Psal. x, 9). Nam si impedire non prævalet actionem, tentat intentionem, suggerens et suadens, quatenus effectum gratiæ arroges tibi. Quod quidem superbiæ genus longe illo priore intolerabilius esse non ambigas. Quid enim odiosius illa voce, qua quidam dixerunt : *Manus nostra excelsa et non Dominus, fecit hæc omnia?* (Deut. xxxii, 27.)

19. Si ergo timendum manente gratia : quid, si recesserit ? num multo magis tunc timendum ? Plane multo magis ; quia ubi deficit tibi gratia, deficiis tu. Audi etenim quid dator gratiæ dicat. *Sine me*, ait, *nihil potestis facere* (Joan. xv, 5). Time ergo subtracta gratia, tanquam mox casurus ; time et contremisce, Deo tibi, ut sentis, irato ; time, quia reliquit te custodia tua. Nec dubites in causa esse superbiam, etiamsi non appareat, etiamsi nihil tibi consciscis sis. Quod enim tu nescis, scit Deus ; et qui te iudicat, ipse est. Sed nec qui se ipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat (II Cor. x, 18). Nunquid commendat te Deus, cum gratia privat ? Aut nunquid qui humilibus dat gratiam (Jac. iv, 6), humili auferet datam ? Ergo argumentum superbiæ privatio est gratiæ. Quanquam tamen interdum subtrahitur gratia, sive retrahitur, non pro superbia quæ jam est, sed quæ futura est, nisi subtrahatur. Habes hujus rei evidens documentum de Apostolo, qui stimulos carnis suæ sustinebat invitus, non quia extolleretur, sed ne extolleretur (II Cor. xii, 7). Sed sive jam existens, sive nondum, superbia tamen semper causa erit subtractæ gratiæ.

11. Jam si gratia repropitiata redierit, multo amplius tunc timendum, ne forte contingat recidivum pati, juxta illud de Evangelio. *Ecce sanus factus es, vade et amplius jam noli peccare ne aliquid deterius tibi contingat* (Joan. v, 14). Audis recidere quam incidere esse deterius. Proinde invalescente periculo, invalescat et metus. Beatus es, si cor tuum triplici isto timore repleveris, ut timeas quidem pro accepta gratia, amplius pro amissa, longe plus pro recuperata. Hoc fac, et eris hydria in 1455 Christi convivio, impleta usque ad summum, continens ni mirum metretas, non binas tantum, sed et ternas, ut Christi merearis benedictionem, quæ aquas tuas convertat in vinum lætitiæ, et perfecta charitas foras mittat timorem (I Joan. iv, 18).

12. Quod dico, tale est. Aqua timor est, quoniam ab æstu refrigerat desideriorum carnalium. *Initium* inquit, *sapientiæ timor Domini* (Psal. cx, 10); et

habes : *Aqua sapientiæ salutaris potavit illum* (Ecli. xv, 3). Si timor sapientiæ et sapientiæ aqua ; timor aqua est ; denique : *Timor Domini*, inquit, *fontis vite* (Prov. xiv, 7). Porro hydria mens tua. *Cipientes*, inquit, *singulæ metretas binas vel ternas*. Tres metretæ, timores tres. *Et impleverunt eas*, inquit, *usque ad summum* (Joan. ii, 6, 7). Non unus timor, non duo quoque, sed toti tres simul replent usque ad summum. Omni tempore, time Deum, et ex omni corde tuo, et implesti hydriam tuam usque ad summum. Amat Deus integrum munus, affectum plenum, perfectum sacrificium. Cura proinde nuptiis cœlestibus plenam inferre hydriam, ut de te quoque dicatur : *Quia replevit eum spiritu timoris Domini* (Isai. xi, 3). Qui sic timet, nihil negligit. Unde namque negligentia intret in plenitudinem ? Alioquin quod capere adhuc aliquid potest, plenum non est. Eadem sane ratione non potest simul et sic timere, et altum sapere. Non est enim quo admittas superbiam, repletus timore Domini. Et sic de cæteris vitiis sentiendum, quia necesse est omnia plenitudine timoris excludi. Tunc demum si plene, si perfecte timueris, dabit charitas saporem aquis tuis ad Domini benedictionem. Sine charitate enim timor pœnam habet. Et quidem charitas vinum, quod lætificat cor hominis (Psal. ciii, 45). Perfecta autem charitas foras mittit timorem, ut ubi aqua fuerat, vinum esse incipiat ad laudem et gloriam sponsi Ecclesiæ Jesu Christi Domini nostri, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. Amen.

SERMO LV.

Qualiter homo per veram pœnitentiam potest evadere iudicium Dei.

1. Similis est dilectus meus capræ hinnuloque cervorum (Cant. ii, 9). Ex præcedenti versiculo pendet. Quem enim salientem et properantem modo descripserat, consequenter comparat capræ hinnuloque cervorum. Apte quidem, quod hoc genus animantium cursu velox, et saltu agile sit. Porro sermo de sponso est, et sermo sponsus est. Et Propheta dicit de Deo quia *velociter currit sermo ejus* (Psal. cxlvii, 45); sane congruens huic loco, ubi sponsus, qui sermo Dei est, saliens transiliensque describitur, similis proinde factus capræ hinnuloque cervorum. Et hæc ratio similitudinis. Adde tamen, ne nulla similitudinis ipsius vel anima proportiuncula vacet, quia caprea quidem non modo cursus pernicitate, sed et acumine visus eminent. Quod utique proprie illam respicit narrationis partem, qua sponsus, non solum saliens, sed et transiliens apparere refertur ; quia nisi acuto et perspicaci intuitu non posset omnino, præsertim inter currendum, discernere in quos salire, et quos transilire deberet. Alioquin poterat sufficere, ad designandam festinantis velocitatem, de solo hinnulo comparatio ; is quippe rapidiori se ferre noscitur cursu. Nunc vero quoniam sponsus iste, etsi ardentem amans, cursim ruere in dilectæ videatur amplexus, nihilominus tamen gressus, vel potius saltus suos prudenti consideratione

dirigere novit, cautus ubi oporteat figere pedem oportuit profecto cum hinnulo etiam de caprea similitudinem dari, quatenus et per illum desiderium salvantis, et per hanc eligentis exprimeretur iudicium. Christus nempe justus et misericors, salvator et iudex ; et quia amat, vult omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire (I Tim. ii, 4); et quia iudicat, novit qui sunt ejus (II Tim. ii, 19), et ipse scit quos elegit a principio (Joan. xii, 48).

2. Igitur duo hæc bona sponsi, misericordiam scilicet et iudicium, in his duobus animantibus commendata a Spiritu sancto nobis interim sentiamus, ut in 1456 testimonium integritatis et perfectionis fidei nostræ, nos quoque Prophetam imitantes, misericordiam et iudicium cantemus Domino (Psal. c. 1). Ego autem non dubito, et alia de horum natura ab his quidem, qui talium curiosi et gnari sunt, posse monstrari, quæ sponso aptari utiliter et congruenter queant : sed hæc, ut arbitror, sufficere possunt ad dandam rationem adductæ similitudinis. Pulchre tamen Spiritus sanctus non de cervo, sed de hinnulo cervorum similitudinem dedit, in quo et Patrum fecit mentionem, e quibus Christus secundum carnem, et infantia meminit Salvatoris. Ut hinnulus quippe apparuit parvulus qui natus es nobis (Isai. ix, 6). Verum tu qui adventum desideras Salvatoris, time scrutinium iudicis, time oculos capræ, time illum qui per prophetam dicit : *Et erit in die illa, et ego scrutabor Jerusalem in lucernis* (Sophon. vi, 12). Acuto visu est ; nihil inscrutatam relinquet oculus ejus. Scrutabitur renes et corda (Psal. vii, 10), ipsaque cogitatio hominis confitebitur illi (Psal. lxxv, 41). Quid tutum in Babylone, si Jerusalem manet scrutinium ? Puto enim hoc loco prophetam Jerusalem nomine designasse illos, qui in hoc sæculo vitam ducunt religiosam, mores supernæ illius Jerusalem conversatione honesta et ordinata pro viribus imitantes ; et non veluti hi, qui de Babylone sunt, vitam in perturbatione vitiorum scelerumque confusione vastantes. Denique illorum, peccata manifesta sunt, præcedentia ad iudicium, et non egent scrutinio, sed supplicio. Mea autem, qui videor monachus et Jerosolymita, peccata certe occulta sunt, nomine et habitu monachi adumbrata ; et idcirco necesse erit subtili ea investigari discussione, et quasi admotis lucernis de tenebris in lucem prodi.

3. Possumus afferre aliquid et de psalmo ad confirmandum id quod dicitur de scrutanda Jerusalem. Ait namque sub persona Domini : *Cum accepero tempus, ego justitias iudicabo* (Psal. lxxiv, 3). Vias justorum, ni fallor, et actus eorum discussurum se examinaturum dicit. Verendum valde cum ad hoc ventum fuerit, ne sub tam subtili examine multæ nostræ justitiæ, ut putantur, peccata appareant. Unum est tamen, si nosmetipsos dijudicaverimus, non utique iudicabimur (I Cor. vi, 31). Bonum iudicium, quod me illi districto divinoque iudicio sub-

ducit et abscondit. Prorsus horreo incidere in manus Dei viventis : volo vultui iræ iudicatus presentari, non iudicandus. *Spiritualis homo omnia dijudicat, et ipse a nemine iudicatur* (I Cor. ii, 15). Iudicabo proinde mala mea, iudicabo et bona. Mala melioribus curabo corrigere actibus, diluere lacrymis, punire jejuniis, cæterisque sanctæ laboribus disciplinæ. In bonis de me humiliter sentiam, et, juxta præceptum Domini, servum me inutilem reputabo, qui quod facere debui, tantum feci (Luc. xvii, 10). Dabo operam nec lolia pro granis, nec paleas cum granis offerre. Scrutabor ego vias meas et studia mea, quo is qui scrutaturus est Jerusalem in lucernis, nihil inscrutatam in me sive indiscussum inveniat. Neque enim iudicaturus est bis in idipsum.

4. Quis mihi det ita ad liquidum prosequi et persequi universa delicta mea, ut nullo oporteat vereri oculos capræ, in nullo ad lumen contingat erubescere lucernarum ? Et nunc videor, sed non video : præsto est oculus cui omnia patent, etsi non patet ipse. Erit quando cognoscam, sicut et cognitus sum : at nunc quidem cognosco ex parte non tamen ex parte, cognitus, sed ex toto. Vereor aspectum exploratoris illius, qui post parietem stat. Hoc enim Scriptura addit de illo, quem pro acumine visus capræ assimilavit : *En ipse stat*, inquit, *post parietem, respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos*. De quo suo loco videbimus. Hunc ergo vereor occultum occultorum exploratorem. Sponsa nihil veretur, quia nihil sibi conscia est. Quid denique vereatur, amica, columba, formosa ? Nempe subinde habes : *En dilectus meus*, inquit, *loquitur mihi*. Nihil non loquitur ; et ideo formido aspectum, quoniam non habeo testimonium. Tu quid audis de te, o sponsa ? Quid tibi loquitur dilectus tuus ? Surge, 1457 inquit, *propera, amica mea, columba mea, formosa mea* (Cant. ii, 9, 10). Verum hoc quoque alteri servabo principio, nec brevitate aretabo ea quæ diligentiam desiderantia sunt ; ne forte et de hoc reus inveniar, si quominus vos inveniamini in hac parte ædificati ad intelligentiam et amorem sponsi Ecclesiæ Jesu Christi Domini nostri, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. Amen.

SERMO LVI.

Quod peccata et vitia sunt tanquam parietes, mediantes inter Deum et peccatorem.

1. *En ipse stat post parietem, respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos* (Cant. 9). Secundum litteram quidem videtur d cere, quia is qui cum saltibus adventare prospiciebatur, appropriasset usque ad contubernium sponsæ, et stans post parietem curiosius introspeceret per fenestras et rimas, et verecunde non præsumeret sese ingerere. Secundum spiritum autem appropriasse quidem nihilominus intelligitur, sed aliter, ita sane quemadmodum et a cœlesti sponso agi oportuit, et a Spiritu sancto dici. Nil quippe quod vel auctorem dedecet, vel narratorem, verus et spiritualis intellectus admitet. Ergo appropriavit parieti, cum adhesit carni. Caro

paries est, et appropriatio Sponsi Verbi incarnatio. Porro cancellos et fenestras per quas respicere prohibetur sensus, ut opinor, carnis et humanos dicit affectus, per quos experimentum cepit omnium humanarum necessitatum. Denique languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit (Isai. LIII, 4). Humanis ergo affectionibus sensibusque corporeis pro foraminibus usus est et fenestris, ut miserias hominum homo factus experimento sciret, et misericors fieret. Sciebat et ante, sed aliter. Sciebat denique virtutem obediendi ipse Dominus virtutum, et tamen, teste Apostolo, *didicit ex his quæ passus est obedientiam* (Hebr. v, 8). In hunc modum et misericordiam didicit, etsi misericordia Domini ab æterno. Docet hoc quoque idem gentium Doctor, ubi eum asserit *tentatum per omnia pro similitudine absque peccato, ut misericors fieret* (Hebr. iv, 15). Videsne factum esse quod erat, et quod noverat didicisse, et sibi apud nos quæsisse rimas et fenestras, per quas calamitates nostras diligentius exploraret? Tot autem in nostro ruinoso et pleno rimarum pariete invenit foramina, quot nostræ infirmitatis et corruptionis in suo corpore sensit experimenta.

2. Sic itaque sponsus post parietem stans, et per fenestras et cancellos respiciens erat. Et bene stans, quia solus revera in carne stetit, qui carnis peccatum non sensit. Possumus et hoc fideliter sapere, quia stetit per divinitatis potentiam, qui per carnis infirmitatem occubuit, dicente ipso: *Spiritus quidem promptus est, curo autem infirma* (Matth. xxvi, 41). Ego autem puto etiam illud huic sententiæ suffragari, quod sanctus David in hoc mysterio, utpote propheta Domini et prophetans, de Domino loquebatur; et quidem Moysen loquens, sed Dominum intuens. Ipse enim verus est Moyses, qui vere per aquam venit, et non in aqua tantum, sed in aqua et sanguine. Ait itaque memoratus propheta: *Dixit ut disperderet eos* (Patrem siquidem loquebatur), *si non Moyses electus ejus stetisset in confractione in conspectu ejus, ut averteret iram ejus, ne disperderet eos* (Psal. cv, 23). Quoniam modo, quæso, Moyses stetit in confractione? quemadmodum, inquam, aut stetit, si confractus est: aut si stetit, quomodo confractus est? At ego tibi ostendo, si vis, qui vere stetit in confractione. Ego alium novi neminem qui hoc potuerit, nisi Dominum meum Jesum, qui certe in morte vivebat, qui corpore fractus in cruce, divinitate stabat cum Patre; in uno nobiscum supplicans, in altero cum Patre propitiatus. Et stabat post parietem, dum, quod jacebat in illo manifestum erat in carne, et quo stabat in ipso quasi post carnem latebat; sane unus idemque homo manifestus, et Deus absconditus.

1458 3. Sed et unicuique nostrum, qui desideramus adventum ipsius, puto illum nihilominus post parietem stare, dum corpus hoc nostrum, quod certe peccati est, abscondat interim nobis faciem ejus, et præsentiam intercludat. Denique: *Quandiu sumus*

in hoc corpore, inquit, *peregrinamur a Domino* (II Cor. v, 6). Non quia in corpore, sed quia in corpore hoc, quod utique de peccato est, et sine peccato non est. Et ut scias quoniam obstant non corpora, sed peccata, audi Scripturam: *Peccata nostra*, inquit, *separant inter nos et Deum* (Isai. LIX, 2). Et utinam unus mihi tantum obstet paries corporis, solumque obviam patiar id quod est in carne peccatum, et non multæ intersint maceræ vitiorum. Vereor enim ne etiam præter illud quod in natura est, quam plurima de propria iniquitate adjecerim, quorum a me ininterjecto nimium elongaverim Sponsum, ita, ut, si verum dicere velim, post parietes magis mihi illum stare fatear, non post parietem.

4. Sed dico hoc planius. Sponsus quidem æqualiter atque indifferenter præsto ubique est, diviniæ utique præsentia majestatis, et magnitudine virtutis suæ. Gratia tamen exhibitione seu inhibitione quibusdam longe, quibusdam prope esse dicitur, angelorum duntaxat et hominem, id est rationalium creaturarum. Denique longe a peccatoribus salus (Psal. cxviii, 155). Et sanctus David nihilominus dicit: *Ut quid, Domine, recessisti longe?* (Psal. ix, 1.) Cæterum a sanctis pia dispensatione ad tempus et non ex toto, sed juxta aliquid aliquando longe se facit. Peccatoribus autem de quibus dicitur: *Superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper* (Psal. LXXIII, 23); et item: *Inquinatæ sunt viæ illorum in omni tempore* (Psal. ix, 5); semper, valdeque longe est, atque in ira hoc, et non in misericordia. Quamobrem orat ad Deum sanctus, et ait: *Ne declines in ira a servo tuo* (Psal. xxvi, 9); sciens quia et in misericordia potuerit declinare. Prope est ergo Dominus sanctis et electis suis, etiam cum longe esse videtur; et non æqualiter omnibus, sed aliis plus, aliis minus, pro meritorum diversitate. Nam etsi prope est Dominus omnibus invocantibus eum in veritate, et juxta est his qui tribulato sunt corde; non tamen omnibus forsitan, ita ut dicere possint quia ipse stat post parietem. Sponsæ vero quam prope est, qui uno tantum pariete dividitur. Propterea cupit dissolvi, et rupto medio pariete cum illo esse quem post Parietem esse confidit.

5. Ego autem, quoniam peccator sum, dissolvi non cupio, sed formido, sciens quia mors peccatorum pessima (Psal. xxxiii, 22). Quomodo non pessima mors, ubi non subvenit Vita? Formido exire, et in ipso contremisco portus ingressu, dum non confido prope assistere qui excipiat exeuntem. Quid enim? securene exeo, si non Dominus custodiat exitum meum? Heu! ero ludibrio dæmonum intercipientium me: non assistente qui redimat, neque qui salvum faciat. Nil tale verendum erat animæ Pauli, cui ab aspectu et amplexu Dilecti unus tantummodo paries obsistebat, videlicet lex peccati, quam inveniebat in membris suis. Ipsa est carnis concupiscentia, qua carere omnino non potuit, donec in carne fuit. Hoc sane uno interjecto pariete non longe per-

egrinabatur a Domino; unde et optabat clamans: *Quis me liberabit de corpore mortis hujus?* (Rom. vii, 24.) Sciens se mortis compendio continuo ad vitam perventurum. Hac ergo Paulus se fatebatur una lege teneri, scilicet concupiscentia, quam carni suæ immobiliter insitam tolerabat invitus; de cætero: *Nihil*, inquit, *mihi conscius sum* (I Cor. iv, 4).

6. Verum quis similis Paulo, qui non videlicet huic interdum consentiat concupiscentiæ ad obediendum peccato? Noverit proinde is qui peccato consenserit, et alterum sibi se opposuisse parietem, ipsum utique pravum illicitumque consensum: nec potest gloriari qui hujusmodi est, quia stetit sibi post parietem Sponsus, quando jam parietes intersint, non paries. Multo minus si consensus pervenerit ad affectum, cum tertius quoque jam paries sponsi arceat impediaturque accessum, actus videlicet ipse peccati. Quid, si et consuetudo forte peccatum in usum, aut usus etiam in contemptum perduxerit? sicut scriptum est: *Impius cum venerit in profundum malorum, contemnit* (Prov. xviii, 3). Nonne si ita exieris, millies ante a rugientibus præparatis ad escam poteris devorari, quam pervenire ad Sponsum, non uno siquidem jam, sed tanta a te parietum numerositate interclusum? Primus, concupiscentia; secundus, consensus; tertius, actus; quartus, consuetudo; quintus, contemptus. Cura ergo concupiscentiæ priori totis resistere viribus, ut non pertrahat in consensum; et omnis deinceps malignitatis fabrica evanescit: nec est omnino quod Sponsum prohibeat appropinquare tibi, præter solum parietem corporis, quatenus gloriari possis et tu dicens de illo, quia *en ipse stat post parietem*.

7. Sed et hoc tibi tota vigilantia providendum, ut apertas semper inveniat fenestras et cancellos quosdam confessionum tuarum, per quos te intus benigne respiciat, quoniam respectus ejus profectus tuus. Aiunt cancellos angustiores esse fenestras, quales utique hi qui libros describunt, aptare sibi solent ad recipiendum lumen paginis. Unde et puto cancellarios eos appellari, qui chartis conscribendis ex officio deputantur. Cum ergo sint duo genera compunctionis, unum in mœrore pro nostris excessibus, alterum in exultatione pro divinis muneribus, quoties sane eam, quæ sine angustia cordis minime fit, peccatorum scilicet meorum facio confessionem; videor mihi cancellum, id est, angustiore aperire fenestram. Nec dubium quin libenter per istam respiciat is, qui stat post parietem pius explorator, quia cor contritum et humiliatum Deus non despicit (Psal. l, 19). Denique et hortatur ad hoc ipsum: *Dic tu*, inquit, *iniquitates tuas prior, ut justificeris* (Isai. XLIII, 26). Quod si interdum corde dilatato in charitate, pro consideratione diviniæ dignationis ac miseracionis, libet animum laxare in vocem laudis, et gratiarum actionem, puto me non jam angustam, sed amplissimam stanti post parietem Sponso aperire fenestram, per quam, ni fallor, tanto libentius respicit, quanto amplius sacrificium

laudis honorificat eum. Ad manum est de Scripturis utramque hanc approbare confessionem; sed scientibus ista loquor, et non estis superfluis orandi, qui vix necessariis indagandis sufficitis. Tanta quippe sunt sacramenta epithalamii hujus, et laudem præconia, quæ in eo decantantur Ecclesiæ et sponso ejus Jesu Christo Domino nostro, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. Amen.

SERMO LVII.

De visitationis Domini observandis; quibus indicibus vel signis eæ deprehendi possint.

1. *En dilectus meus loquitur mihi* (Cant. ii, 10). Videte processus gratiæ, et dignationis diviniæ advertite gradus. Attendite sponsæ devotionem atque solertiam, quam vigili utique oculo sponsi observat adventum, et deinceps ipsius omnia diligentius in-tuetur. Venit ille, accelerat, appropriat, adest, respicit, alloquitur; et nihil horum momentorum sponsæ industriam effugit, anticipative notitiam. Venit in angelis, accelerat in patriarchis, appropriat in prophetis, adest in carne, respicit in miraculis, alloquitur in apostolis. Vel sic: Venit affectu et studio miserendi, accelerat subveniendi zelo, appropriat humiliando semetipsum, adest præsentibus, prospicit in futuros, loquitur docens et suadens de regno Dei. Sic ergo est adventus sponsi. Benedictiones et divitiæ salutis cum eo, et universa quæ de ipso sunt affluunt deliciis, redundantia certe jucundis ac salutaribus sacramentis. Porro quæ amat, vigilat et observat. Et beata, quam Dominus invenerit vigilantem. Non transibit illam, nec præteribit ab ea, sed stabit et loquetur ei, loqueturque amatoriam: loquetur siquidem ut dilectus. Sic quippe habes: *En dilectus meus loquitur mihi*. Bene dilectus, qui venit amatoriam locuturus, non autem increpatoria.

2. Neque enim de illis est, qui a Domino merito arguuntur, quod faciem cœli dijudicare nossent, tempus 1460 vero adventus ejus minime cognovissent (Matth. xvi, 4). Hæc namque tam solers, et prudens, ac bene vigilans, et venientem a longe prospexit, et salientem pro festinatione advertit, et transilientem superbos, ut humili sibi per humilitatem propinquaret, vigilantissime observavit; et demum cum jam staret, et occultaret se post parietem, nihilominus præsentem agnovit, sed et respicientem per fenestras cancellosque persensit; et nunc pro remuneratione tantæ devotionis et religiosæ sollicitudinis loquentem audit. Sane enim si respexisset, et minime locutus fuisset, suspectus poterat esse ille respectus, ne forte magis indignationis foret, quam dilectionis. Denique respexit Petrum, et non fecit ei verbum: et ideo fortassis flevit ille (Luc. xxii, 61, 62), quod respiciens se, tacuerit. Hæc autem, quoniam post aspectum meruit et affatum, non modo non flet, sed et gloriatur præ lætitia clamans, *En dilectus meus loquitur mihi*. Vides intuitum Domini, cum in se semper maneat idem, non tamen ejusdem semper efficaciæ esse; sed conformari meritis singulorum quos respicit, et aliis quidem incu-